

Luminătorul

DIMITRIE POPTĂMAȘ
Biblioteca Județeană Mureș

Gheorghe Șincăi rămâne pentru noi rodul mirific al Câmpiei Transilvane. Relieful acestei regiuni se deosebește de toate celelalte. Localitățile sunt așezate la poalele dealurilor de lut cu văi brăzdate de ape, când furioase, când secate de secetă. Râciul așezat pe valea Comlodului este una dintre acestea. Ea devine leagănul în care Gheorghe Șincăi vede lumina zilei din rodul dragostei unui harnic și bogat nobil făgărășan cu o fiică a locului. Cazul nu este singular deoarece discipolul său, Al. Papiu Ilarian, își avea mama originară tot de aici, motive în plus pentru simpatia față de înaintașul și mentorul său spiritual. De peste coline, Căpușul de Câmpie ne aduce aminte de Petru Maior, iar Bandul l-a dat pe Iosif Hodoș, revoluționarul care și-a legat viața de opera lui Dimitrie Cantemir.

Gheorghe Șincăi și Petru Maior rămân cele mai alese spirite ale ținuturilor „davelor”, multe dintre ele devenite castre în timpul ocupației romane cum au fost Morești-Cristești, Iernut sau Lechința de Mureș. Toate acestea ne fac să credem că strămoșii noștri au fost niște ziditori. Cu brațele lor s-a ridicat cetatea celor șapte coline străjuită de faimoasa „Columnă Traiană”. Tot ei, după sute de ani în timpurile imperiale, și-au avut partea lor în zidirea și înflorirea cetăților Buda și Viena. Astăzi ne este greu să înțelegem de ce tocmai ei au fost exceptați de drepturi naționale, politice și sociale: 1437, 1514, 1784 sunt ani de durere care i-au frământat pe acești fii ai pământului. Singura salvare a rămas dovedirea originii nobile a românilor ignorați și batjocoriți de toate neamurile. La baza activității lor a stat luminarea (de la latinescul *lumen* din care provine și „lume”) devenită luminism ca doctrină, ideologie și cultură. Primele argumente ale originii noastre nobile au stat la baza **Supplexului**, reluate apoi în toate operele de istoriografie elaborate pe bază de documente de către Micu, Maior, Șincăi și Budai-Deleanu. Tot atât de importantă era istoria ecleziastică, a trăirii întru credință, fiecare dintre ei consacrându-i o lucrare de valoare. Mai mult decât atât, ei au fost aceia care au fundamentat legitimitatea luminării și, prin ea, aspirația la lumea civilizată. Grație lor, tipografiile tributare până acum cărților de cult și-au oferit neîntârziat spiritul luminător – cartea. Primul manual a fost **gramatica**, i-a urmat **catechismul**, cărți de povăuire,

îndreptare, de învățatură... elaborate de acești titani sau traduse din literatura altor neamuri.

Peste Transilvania se așterne un suflu nou. Școlile înfruntă neștiința și ignoranța. Cetățile care trebuiau să ne considere drept ziditori și-au deschis universitățile și pentru români. Roma, Viena, Budapesta au devenit centre ale tinerilor români, dornici de cunoaștere, adăpați din „fântânile darurilor” care iau o mare amploare - „Directorul” lor, Gheorghe Șincai, rămânând de neegalat. Sunt motive pentru ca acum, la împlinirea a 250 de ani de la naștere, să-i aducem cuvenita recunoștință.